

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Een (te) snel oordeel over de WAB

Diris, R.E.M.

Citation

Diris, R. E. M. (2021). Een (te) snel oordeel over de WAB. *Tijdschrift Voor Arbeidsrecht In Context*, 10(4), 201-203. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3278922>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3278922>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Een (te) snel oordeel over de WAB

dr R.E.M. Diris¹

Schiet de Wet Arbeidsmarkt in Balans (WAB) zijn doel voorbij? ABN Amro presenteerde in september een evaluatie van de WAB.² De resultaten zijn niet mals over de impact van de nieuwe wet. De WAB heeft geleid tot een opzegging van 77.000 tijdelijke contracten, zonder aanwijzingen dat het aandeel vaste contracten is toegenomen. De bevindingen zijn gebaseerd op een zeer gedegen empirische analyse en de geschatte negatieve effecten op het aantal flexbanen zijn inderdaad fors. Echter, gegeven de opzet van de WAB ligt deze pijn op de korte termijn in de lijn der verwachting. Of de WAB de ambitie waarmaakt om meer vaste banen te scheppen is daarom op dit moment niet te bepalen.

1. Opzet van het rapport

Een evaluatie van de WAB is in het huidige tijdsgewricht een grote uitdaging. Een empirische evaluatie van een wet moet zorgen dat de schattingen daarvan specifiek kunnen worden toebedeeld aan de wet zelf, en niet aan mogelijke andere ontwikkelingen over dezelfde periode. Dit is in gewone tijden al niet evident. Er moet bijvoorbeeld voor gezorgd worden dat schattingen niet verstoord raken door economische omstandigheden, andere wetwijzingen of veranderingen op de arbeidsmarkt. De uitdaging is in dit geval nog groter aangezien de invoering van de WAB samenviel met de uitbraak van corona en de daarmee samenhangende gevolgen voor maatschappij en arbeidsmarkt. De analyse van ABN Amro lost deze problemen op door gebruik te maken van de modernste econometrische methoden. De basis van de analyse is een zogenaamde ‘synthetische controle methode’ waarin een ‘schaduwland’ wordt gecreëerd dat in alle opzichten lijkt op Nederland, behalve dat er daar geen WAB is ingevoerd. Het verschil tussen Nederland en het schaduwland is daarmee het effect van de WAB. Het schaduwland bestaat dus niet echt maar wordt gesimuleerd door gewichten toe te kennen aan andere Europese landen. Die gewichten worden bepaald door analyse van de data, waarbij landen die meer op Nederland lijken meer gewicht krijgen. Dit is een populaire methode in de economische literatuur om de impact van wetten of andere verschijnselen die een geheel land treffen te evalueren.³ De methode wordt bovendien gecombineerd met een ‘verschil-in-verschil’ analyse die ervoor zorgt dat ook andere ontwikkelingen door de tijd heen niet verstorend werken op de schattingen. De analyse van ABN Amro zit daarmee methodologisch uitstekend in elkaar en voldoet aan de huidige ‘state-of-the-art’ in de econometrie. Kanttekeningen zijn er echter wel te maken als het gaat om de conclusies die uit deze analyses worden getrokken.

2. De economische theorie achter de WAB

Voordat we toekomen aan de bevindingen in het rapport is het goed om te schetsen wat er, redenerend vanuit economische theorie, verwacht mag worden van de invoering van de WAB. Simpel gesteld hebben werkgevers drie opties om voor te leggen aan een potentiële werknemer: een vast contract, een flexibel contract of geen dienstverband. De WAB zorgt

¹ Ron Diris is als universitair docent verbonden aan de Afdeling Economie van de Universiteit Leiden en onderzoeker in het door Instituut Gak gefinancierde onderzoeksproject ‘Flexibilisering, globalisering en technologische vooruitgang: gevolgen voor arbeidsmarkt en sociale zekerheid’.

² ‘Wet Arbeidsmarkt in Balans leidt tot omslag flexwerkers’, ABN Amro rapport, september 2021.

³ A. Abadie, & J. Gardeazabal (2003). The economic costs of conflict: A case study of the Basque Country. *American economic review*, 93(1), 113-132.

voor een verschuiving van de (absolute en relatieve) kosten van die drie opties. WW-premies worden hoger voor tijdelijke contracten en lager voor vaste contracten. Daarnaast gaat de transitievergoeding al vanaf de eerste werkdag in, waar dat voorheen pas na een dienstverband van twee jaar was. Flexibele contracten worden daarmee door de WAB duurder ten opzichte van beide alternatieven. Er mag dus verwacht worden dat er minder flexcontracten worden aangeboden, maar dat kan zich zowel vertalen in meer vaste contracten als in minder banen in het algemeen. De verhoogde kost van flexwerk kan er immers toe leiden dat die kosten niet meer opwegen tegen de baten van de baan voor de werkgever. Die kan dan besluiten om de baan te laten vervallen, of eventueel te automatiseren.

Voor een evaluatie van de WAB is daarnaast cruciaal dat deze kostenverschuivingen verschillende implicaties hebben op verschillende termijnen. We onderscheiden hier effecten vóór invoering van de wet, effecten op korte termijn na invoering, en effecten op de lange termijn na invoering. Wat betreft eerstgenoemde effecten, ook wel anticipatie-effecten genoemd, is er een sterke prikkel voor werkgevers om contracten voor 1 januari 2020 op te zeggen, omdat de nieuwe (duurdere) regelgeving rond de transitievergoeding geldt voor alle contracten die na 1 januari 2020 eindigen of opgezegd worden. Dit is ook exact wat we zien gebeuren in de resultaten van de analyses: het negatieve effect van de WAB op het aantal flexcontracten concentreert zich in de laatste maanden van 2019, en is dus volledig een anticipatie-effect. Naast de versterkte uitstroom vanwege de transitievergoeding komt dit ook door een afgeremde instroom. Voor werkgevers is er in deze periode nog veel onzekerheid over de exacte impact van de wet, wat zich vertaalt in een afwachtende houding met betrekking tot het aannemen van nieuwe flexwerkers (hetgeen deels opgevangen wordt door een tijdelijke toename van het aantal zzp'ers eind 2019).⁴ Op korte termijn ná invoering van de wet zou de daling in flexibele contracten zich kunnen doorzetten vanwege de verhoogde kosten van flexwerk, maar zou het aantal flexcontracten ook weer op kunnen lopen als compensatie van de door de transitievergoeding aangejaagde anticipatie-effecten. Uit de analyse van ABN Amro blijkt dat het laatste mechanisme dominant is: er is een gestage toename in het aantal flexcontracten in de eerste drie maanden van 2020.⁵

De andere kant van de medaille is dat de WAB vaste contracten goedkoper maakt, absoluut gezien, maar vooral ook vergeleken met flexcontracten. Een werkgever die twijfelt tussen het aanbieden van een vast contract of een flexcontract zou daarom na invoering van de WAB vaker geneigd moeten zijn tot eerstgenoemde keuze. De verwachte timing van een dergelijk effect is echter anders dan voor de afweging tussen flexwerk en geen werk. Het is daarom onlogisch om hier anticipatie-effecten te verwachten. De kostenverlaging voor vast werk gaat pas per 1 januari in, dus er is juist een prikkel om te wachten. Dit is anders dan bij de andere keuze, daar werkt de prikkel juist andersom. Vanaf 1 januari 2020 zou de WAB zich mogelijk wel gaan vertalen in meer vaste contracten. De vraag is echter hoe snel we dit soort effecten kunnen verwachten. Veel flexcontracten zijn kortlopend (79 procent heeft een dienstverband korter dan 1.5 jaar).⁶ Werkgevers gaan over het algemeen pas over tot de beslissing om wel of niet een vast contract aan te bieden wanneer de werknemer een bepaalde periode 'gescreend' kan worden. Veel werknemers op flexcontracten zullen begin 2020 nog niet lang genoeg werkzaam zijn geweest om tot dat beslissingsmoment te zijn gekomen. Er kan dan ook niet verwacht worden dat een mogelijk positief effect van de WAB op het aantal

⁴ 'Wet Arbeidsmarkt in Balans leidt tot omslag flexwerkers', ABN Amro rapport, september 2021, p. 15.

⁵ 'Wet Arbeidsmarkt in Balans leidt tot omslag flexwerkers', ABN Amro rapport, september 2021, p. 26-28.

⁶ 'Wet Arbeidsmarkt in Balans leidt tot omslag flexwerkers', ABN Amro rapport, september 2021, p. 8.

vaste contracten al op zo een korte termijn zichtbaar is. Een paar maanden later geldt het kostenvoordeel nog steeds, dus er is hier geen prikkel om op heel korte termijn contracten om te zetten naar vast.

Tot slot speelt bij al deze effecten de conjunctuur een belangrijke rol. Een hoogconjunctuur geeft werknemers een betere onderhandelingspositie en een hogere kans om een vast contract af te dwingen. Bij een laagconjunctuur kan het duurder maken van flexwerk juist vaker ten koste gaan van het totale aantal banen. Hierbij is van belang dat de WAB is ingegaan tijdens het zeer ongewone jaar 2020. Hoewel de door ABN Amro gebruikte methode ervoor zorgt dat effecten van corona gescheiden kunnen worden van effecten van de WAB (door het schaduwland als vergelijking te nemen) blijft het feit bestaan dat de wet wordt geëvalueerd binnen een zeer atypische context. Het is goed mogelijk dat de WAB andere economische omstandigheden nodig heeft om zich te kunnen vertalen in meer vast werk. In dat kader is het interessant om de analyse te updaten met de meest recente cijfers. Op het moment is de arbeidsmarkt juist krap, en de onderhandelingspositie van werknemers sterker, waardoor de WAB mogelijk het aantal vaste contracten kan aanjagen. Het effect van de WAB kan dus sterk conjunctuurgevoelig zijn, en een oordeel over diens effectiviteit moet dan ook over een hele conjunctuurcyclus heen beschouwd worden.

3. Een nadere blik op de cijfers

Daarnaast is het goed om met de nodige nuance te kijken naar de bevindingen van het rapport. Achter de hoofdbevinding van de analyse, 77.000 minder flexbanen en geen aanwijzing voor meer vaste contracten, schuilt namelijk een meer genuanceerde dynamiek.

Een eerste nuance schuilt in het eerder genoemde zeer sterke anticipatie-effect van de WAB. Het verlies aan flexbanen doet zich al in 2019 voor. In de eerste maanden van 2020 stijgt het aantal flexbanen juist. Het verlies was eind 2019 dus nog een stuk groter dan 77.000. Het lijkt in dat opzicht eerder een tijdelijke hobbel die langzaam gecompenseerd wordt dan een permanent verlies aan banen. Voor sommige groepen is het verschil al volledig geconvergeerd aan het einde van de analyseperiode (bijv. mannen en laaggeschoolden)⁷, terwijl bij andere groepen dit als de huidige trend doorzet mogelijk een aantal maanden later ook wordt bereikt.

Een tweede nuance is dat ongeveer de helft van het aantal verloren flexbanen in de groep werkenden van 15 t/m 24 jaar valt.⁸ De kans is groot dat het hier voor een groot deel om scholieren- en studentenbanen gaat voor een beperkt aantal uren per week. Bovendien zijn vooral bij deze groep veel contracten in november en december 2019 opgezegd om de transitievergoeding te vermijden en kan de situatie zich makkelijker weer herstellen.

Hierop inhakend lijkt er bij de groep jongeren ook een verstoring op te treden in de schattingen. Hoewel de econometrische aanpak van de studie sterk is, kent elke methode zijn beperkingen, zeker in een complexe context als het jaar 2020. Bij de synthetische controlemethode worden gewichten toegekend aan landen om tot het schaduwland te komen. Landen die meer op Nederland lijken, krijgen een hoger gewicht. De gewichten zijn constant door de periode heen. Dit kan een probleem zijn in de huidige context, omdat corona een dermate grote 'schok' is, dat de gewichten mogelijk niet meer passend zijn voor de periode

⁷ 'Wet Arbeidsmarkt in Balans leidt tot omslag flexwerkers', ABN Amro rapport, september 2021, p. 11-p. 12.

⁸ 'Wet Arbeidsmarkt in Balans leidt tot omslag flexwerkers', ABN Amro rapport, september 2021, p. 15, p. 28.

na maart 2020. Een land dat eerst nog zeer vergelijkbaar was met Nederland op basis van de historische data pre-corona, is dat wellicht niet meer in de periode na corona. Het nieuwe speelveld dat zo ontstaat kan de schattingen verstoren. Dit is geen groot probleem voor het merendeel van de analyse, aangezien de gemeten effecten zich vooral concentreren in 2019. Maar voor de groep jongeren valt op dat er 23.000 verloren banen worden gemeten in april 2020, de eerste maand post-corona. Dit aantal is meer dan de helft van het totale geschatte verlies aan flexbanen van jongeren, en ongeveer 30% van het totale effect van 77.000 verloren flexbanen voor de gehele arbeidsmarkt. Opvallend genoeg volgt dit enorme verlies op drie eerdere maanden waarin het effect van de WAB heel beperkt is. Er lijkt a priori geen reden te zijn waarom het effect van de WAB zich heel sterk in april 2020 doet voelen nadat deze dat van januari tot maart 2020 niet deed. Dit lijkt daarmee een effect dat specifiek toe te schrijven is aan de corona-crisis.

Tot slot is het een belangrijk gegeven dat het bewijs voor een gebrek aan toename in het aantal vaste banen indirect is. Vanwege beperkingen in de data was het voor de auteurs van het rapport niet mogelijk om dezelfde rigoureuze methode die voor het aantal flexbanen is toegepast ook toe te passen op het aantal vaste contracten. Hier is er geen schaduwland gecreëerd maar is gekeken naar verschillen in de jaar-op-jaar groei van het aantal vaste contracten. Gegeven deze beperkingen en de impact van de corona-crisis zijn cijfers voorbij maart 2020 niet betrouwbaar met betrekking tot vaste banen. Het rapport richt zich daarom op de ontwikkeling in vaste contracten in de periode van kwartaal 3 van 2019 tot kwartaal 1 van 2020. In dezelfde periode was dus wel een sterke afname van flexbanen te zien, maar blijkt dat er geen sterkere groei was in het aantal vaste contracten dan in eerdere jaren. Zoals eerder aangegeven is het echter ook niet logisch om een mogelijk effect van de WAB op het aantal vaste contracten al in deze periode te verwachten. Anticipatie-effecten spelen hier geen rol, en effecten ná invoering van de wet hebben waarschijnlijk meer dan één kwartaal nodig om tot uiting te komen. De geringe groei in deze periode zegt daarom zeer weinig over het uiteindelijke effect van de WAB op het aantal vaste arbeidsovereenkomsten.

Een kijk op de toekomst

Het rapport van ABN Amro geeft een robuuste analyse van de eerste effecten van de WAB. Bovendien legt de analyse bloot dat het verhogen van de kosten van flexbanen deze niet alleen onaantrekkelijker maakt ten opzichte van vaste banen, maar ook ten opzichte van het aanbieden van geen baan. Dit geeft aan dat het aanpassen van wetgeving rond flexwerk complexe gevolgen kan hebben en empirische evaluaties van dergelijke wetten cruciaal zijn. Tegelijkertijd is de huidige evaluatie gericht op de zeer korte termijn. Bij elke wet geldt dat conclusies niet te snel moeten worden getrokken over diens effectiviteit, maar deze nuance geldt des te sterker voor de WAB. De opzet van de wet leidt er immers toe dat de pijn vooral op de korte termijn wordt aangejaagd terwijl mogelijke positieve effecten juist pas op langere termijn verwacht kunnen worden. Bovendien geldt dit ook voor mogelijke bredere voordelen van de wet. Zo toont onderzoek aan dat flexwerkers minder investeren in scholing,⁹ en dat minder baan zekerheid van ouders ook doorwerkt in verlaagd welzijn van kinderen.¹⁰ Dergelijke mogelijke bijeffecten van het terugdringen van flexwerk zullen ook pas op langere termijn zichtbaar zijn. Tegelijkertijd geldt hetzelfde voor mogelijke negatieve effecten. Als werkgevers bepaalde banen gaan automatiseren als gevolg van het duurder worden van

⁹ D. Fouarge, A. de Grip, W. Smits, & R. de Vries, (2012). Flexible contracts and human capital investments. *De Economist*, 160(2), 177-195.

¹⁰ J. Ruiz-Valenzuela (2020). Intergenerational effects of employment protection reforms. *Labour Economics*, 62, 101774.

flexwerk, dan zal dat mogelijk ook pas na enige tijd zichtbaar zijn. In elk opzicht is daarmee een uitspraak over het succes van de WAB veel te vroeg en geven de resultaten van het rapport geen directe aanleiding tot aanpassing van de wet. Het is vooral uitkijken naar eenzelfde gedegen analyse van de wet over een langere termijn.